

KAT – Verein für kontrollierte alternative Tierhaltungsformen e.V.

KAT-handleiding Opfok

Gangbare en biologische opfok van jonge hennen
Gangbare en biologische opfok van leghanen

Versie 2023.01

KAT – Verein für kontrollierte alternative Tierhaltungsformen e.V.

Versie 2023.01

vervangt versie 2022.02

Goedgekeurd per 9 mei 2023

Status: geldig vanaf 1 augustus 2023

KAT – Verein für kontrollierte alternative Tierhaltungsformen e.V.

Konrad-Zuse-Platz 5

53227 Bonn

Duitsland

Internet

www.kat.eu

www.was-steht-auf-dem-ei.de

Belangrijke informatie:

Deze handleiding is eigendom van KAT. De handleiding is auteursrechtelijk beschermd, het geheel of gedeeltelijk reproduceren is verboden. Schending van het auteursrecht wordt vervolgd.

Deze Nederlandse vertaling is een service van KAT aan haar Nederlandstalige leden. KAT is niet aansprakelijk voor fouten of ontbrekende informatie in de vertaling. In geval van afwijkingen tussen de originele Duitse tekst en deze vertaling prevaleert de Duitse tekst.

Genderinformatie: omwille van de leesbaarheid wordt in deze handleiding de mannelijke vorm gebruikt. Een term zoals bijvoorbeeld leghennenhouder heeft zowel betrekking op vrouwen, mannen als op non-binaire personen.

Inhoudsopgave

Teil I:	Inleiding	1
1	Algemeen	1
1.1	Toepassingsgebied	1
1.2	Algemene bedrijfsgegevens	1
2	Algemene informatie over het KAT-certificeringsprotocol	1
3	Waarborg dat kuikens in het KAT-systeem niet worden gedood	2
3.1	Batchnummer bij broedbedrijven en opfokbedrijven	2
Teil II:	Eisenpakket	5
A	Algemene eisen aan de gangbare en biologische opfok van jonge hennen en van leghanen	5
1	Algemene toestand van het opfokbedrijf (stal en omgeving buiten de stallen)	5
1.1	Bouwkundige toestand stallen	5
1.2	Bouwkundige toestand voorzieningen	5
1.3	Veiligheid van gebouwen, toegangscontrole	5
1.4	Bezoekersregistratie	5
1.5	Sanitaire voorzieningen	5
2	Orde, reinheid en hygiëne	5
2.1	Orde en reinheid binnen en buiten de stallen	5
2.2	Opslag voeder	6
2.3	Persoonlijke hygiëne	6
3	Diergezondheid	6
3.1	Documentatiesysteem voor het beoordelen van koppels	6
3.2	Controle door dierenarts	7
3.3	Bedrijfshygiëne	7
4	Interne controle	9
4.1	Registratie van bedrijfsgegevens	9
4.2	Opzetten en leeghalen van stallen	9
4.3	Informatieplicht KAT	10
4.4	Crisismanagement	10
4.5	Koppel-documentatie	10
4.6	Overdrachtsprotocol	10
4.7	Uitvoeren van analyses	10
4.8	Herkomst en leverancier van het voeder	11
5	Databank/plausibiliteitscontroles	12
5.1	Productregistraties in de databank	12
6	Uitzonderingsregeling	13

B	Speciale criteria – gangbare opfok van jonge hennen	14
7	Eisen aan voorzieningen en huisvesting	14
7.1	Bezettingsdichtheid	14
7.2	Bruikbare oppervlakte	14
7.3	Koude scharrelruimte (wintergarten)	14
7.4	Scharrelruimte	15
7.5	Afleidingsmateriaal/stofbaden	15
7.6	Zitstokken	15
7.7	Voeder- en drinkvoorzieningen	16
7.8	Lichtverdeling	16
7.9	Stalklimaat	16
7.10	Schrikdraad	16
7.11	Noodstroomvoorziening	16
C	Speciale criteria – biologische opfok van jonge hennen	18
8	Eisen aan voorzieningen en huisvesting	18
8.1	Herkomst van de dieren	18
8.2	Bezettingsdichtheid	18
8.3	Bruikbare oppervlakten	18
8.4	Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels	18
8.5	Scharrelruimte	19
8.6	Afleidingsmateriaal/stofbaden	19
8.7	Zitstokken	19
8.8	Voeder- en drinkvoorzieningen	19
8.9	Verlichting	19
8.10	Stalklimaat	20
8.11	Schrikdraad	20
8.12	Noodstroomvoorziening	20
9	Uitloopcriteria/biologische opfok van jonge hennen	20
9.1	Koude scharrelruimte (wintergarten)/Extra overdekt buitengedeelte	20
9.2	Uitloopopeningen naar het extra overdekt buitengedeelte	21
9.3	Uitloopopeningen naar de vrije uitloop	21
D	Speciale criteria – gangbare opfok van leghanen	22
10	Eisen aan voorzieningen en huisvesting	22
10.1	Bezettingsdichtheid	22
10.2	Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht	22
10.3	Bruikbare oppervlakten	22
10.4	Koude scharrelruimte (wintergarten)	23
10.5	Scharrelruimte	23

10.6	Afleidingsmateriaal/stofbaden	23
10.7	Zitstokken	23
10.8	Voeder- en drinkvoorzieningen	24
10.9	Lichtverdeling	24
10.10	Stalklimaat	24
10.11	Schrikdraad	24
10.12	Noodstroomvoorziening	24
E	Speciale criteria – biologische opfok van leghanen	26
11	Eisen aan voorzieningen en huisvesting	26
11.1	Herkomst van de hanen	26
11.2	Bezettingsdichtheid	26
11.3	Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht	26
11.4	Bruikbare oppervlakte	26
11.5	Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels	27
11.6	Scharrelruimte	27
11.7	Afleidingsmateriaal/stofbaden	27
11.8	Zitstokken	27
11.9	Voeder- en drinkvoorzieningen	27
11.10	Lichtverdeling	28
11.11	Stalklimaat	28
11.12	Schrikdraad	28
11.13	Noodstroomvoorziening	28
12	Uitloopcriteria/biologische opfok van jonge leghanen	29
12.1	Koude scharrelruimte (wintergarten)/Extra overdekt buitengedeelte	29
12.2	Uitloopopeningen naar het extra overdekt buitengedeelte	29
12.3	Uitloopopeningen naar de vrije uitloop	29
Bijlage		30
13	Definities	30
13.1	Verklaring van symbolen	30
13.2	Afkortingen	30
13.3	Verklaring begrippen	30
14	Van toepassing zijnde documenten	31

Overzicht van tabellen

Tab.1: Batchnummer bij broedbedrijven	2
Tab.2: Batchnummer bij opfokbedrijven	3
Tab.3: Parameters drinkwateranalyse	11
Tab.4: Verklaring begrippen	30

Teil I: Inleiding

1 Algemeen

1.1 Toepassingsgebied

Deze handleiding is ontwikkeld voor opfokbedrijven en is geldig vanaf 1 juli 2020 voor alle opfokbedrijven die gangbare jonge hennen leveren aan KAT-legbedrijven en vanaf 1 januari 2021 voor de biologische opfok van jonge hennen en voor de gangbare en biologische opfok van mannelijke dieren van de leglijn (opfok van leghanen).

Deze opfokbedrijven moeten zich registreren bij het KAT-systeem en na geslaagde certificering een deelnameovereenkomst tekenen. Sinds 1 januari 2022 kunnen alleen nog jonge hennen van KAT-gecertificeerde opfokbedrijven geleverd worden aan KAT-legbedrijven. Vanaf 1 januari 2024 mogen eieren van KAT-leghennen, van wie de mannelijke kuikens na het uitkomen zijn gedood, niet meer via het KAT-systeem worden verkocht.

Het bedrijf is zelf verantwoordelijk voor het naleven van de wettelijke eisen. Het bedrijf is tevens zelf verantwoordelijk voor het naleven van de KAT-eisen en voor het compleet en correct documenteren van het eigen controlesysteem.

Alle opfokbedrijven moeten voldoen aan de algemene eisen uit deel II, hoofdstuk A 1 t/m A 6. Daarnaast is op de gangbare opfok van jonge hennen hoofdstuk B 7 van toepassing en op de biologische opfok van jonge hennen hoofdstuk C 8 en C 9. Verder is op de gangbare opfok van leghanen hoofdstuk D 10 van toepassing en op de biologische opfok van leghanen hoofdstuk E 11 en E 12.

1.2 Algemene bedrijfsgegevens

Bedrijven melden zich zelf online aan voor deelname aan het systeem en stellen een bedrijfsbeschrijving op.

→ Online-aanmeldingstool: <https://anmeldung.kat.eu>

 Documentatie (bedrijfsbeschrijving)

De basisgegevens worden in de KAT-databank opgeslagen. Iedere wijziging wordt onmiddellijk aan schema-eigenaar KAT doorgegeven.

2 Algemene informatie over het KAT-certificeringsprotocol

Het KAT-lid geeft de opdracht voor de eerste certificering dan wel de jaarlijkse certificeringsaudit (*Zertifizierungsaudit*) aan een certificatie-instelling uit de lijst met door KAT toegelaten certificatie-instellingen. Daarnaast heeft KAT als schema-eigenaar het recht om in bepaalde tijdsintervallen controleaudits (*Verifizierungsaudit*) uit te voeren. Deze dienen als aanvullende beoordeling van het naleven van de KAT-eisen door de bedrijven. Controleaudits worden in principe niet aangekondigd. Bij elke controle moet toegang tot de te inspecteren bedrijfsonderdelen worden verleend.

Bij de eerste certificering dan wel de jaarlijkse audit wordt aan de hand van de KAT-checklist fokkerijen gecontroleerd of het bedrijf voor een KAT-certificaat in aanmerking komt. De audit is geslaagd en het KAT-certificaat wordt verstrekt, als aan ten minste 75 % van de criteria is voldaan en geen K.O.- en/of major-beoordeling is gegeven. Het KAT-certificaat is geldig vanaf de datum van het besluit tot certificering tot het einde van het daaropvolgende kalenderjaar. Wanneer een bedrijf niet in aanmerking kan komen voor een certificaat, verleent de certificatie-instelling uitstel. Na herstel van de tekortkomingen vindt een hernieuwde audit (*Nachaudit*) plaats.

Een K.O., meer dan 1 major en/of voldoen aan minder dan 75% van de KAT-criteria heeft tot gevolg dat het bestaande certificaat met onmiddellijke ingang ongeldig wordt.

Tijdens de controles worden digitale foto's genomen. Deze zijn uitsluitend bestemd voor het auditverslag en worden niet gepubliceerd.

- KAT-certificeringsprotocol
- KAT-checklist “Opfokbedrijven”
- Lijst toegelaten KAT-certificatieinstellingen

3 Waarborg dat kuikens in het KAT-systeem niet worden gedood

Sinds 1 januari 2022 is het doden van kuikens in Duitsland bij wet verboden. Broedbedrijven buiten Duitsland, die na 1 januari 2022 hun vrouwelijke kuikens aan het KAT-systeem willen blijven leveren, moeten er vanaf deze datum aantoonbaar voor zorgen dat de mannelijke kuikens eveneens worden uitgebroed en opgefokt of dat ze vóór het uitkomen zijn geselecteerd met behulp van in-ovogeslachtsbepaling.

In het KAT-systeem is het opfokken van mannelijke leghybriden en het gebruik van in-ovogeslachtsbepaling toegestaan.

Om het doden van kuikens te voorkomen en de traceerbaarheid en toewijzing van koppels leghanen aan de verkochte eieren binnen het KAT-systeem te garanderen, kennen broedbedrijven en opfokbedrijven bij het registreren van koppels hanen in de KAT-databank een batchnummer toe dat aangeeft welke dieren deel uitmaken van de batch.

3.1 Batchnummer bij broedbedrijven en opfokbedrijven

Tab.1: Batchnummer bij broedbedrijven

Omschrijving	Verklaring	Voorbeeld
KAT-nummer	Identificatienummer dat KAT heeft toegekend aan het broedbedrijf	DE/B-999
Datum van uitkomen	JJJJMMDD	20210711
Hybrideras	Specificatie van het ras, aangegeven met een G en een doorlopend nummer (drie cijfers)	G000
Geslacht	Afkorting gebaseerd op de Engelse begrippen 'male' (mannelijk) en 'female' (vrouwelijk)	M of F
Productiesysteem	Specificatie of het broedsel afkomstig is uit biologische (0) of uit gangbare (2) productie	0 of 2
Toegepaste methode om het doden van kuikens te voorkomen	Geen methode toegepast = B100 Mannelijke kuikens zijn opgefokt = B200 Geslachtsbepalingmethode = B300	B100 B200 B300
Doorlopend nummer	3-cijferig nummer voor het duidelijk identificeren van een batch	000
Spaties	Alle spaties zijn gekenmerkt met een underscore ('_').	_

Voorbeelden:

Batchnummer broedeieren: DE/B-999_20210118_G010_F_2_B300_000

Batchnummer biologische broedeieren: DE/B-999_20210118_G010_M_0_B200_000

Afkorting van de geslachtsbepalingsmethoden

B301	Seleggt
B302	Ella (in-ovo)
B303	Plantegg
B304	CheggyB
305	Orbem

Informatie: Dit overzicht dateert uit mei 2023. Een actueel overzicht van geslachtsbepalingsmethoden en hybride soorten vindt u in het besloten gedeelte van de KAT-website (te vinden onder 'DOCUMENTEN → Procedures / VA-B-01'). In het KAT-systeem kunnen alle wettelijk toegestane geslachtsbepalingsmethoden worden toegepast.

Tab.2: Batchnummer bij opfokbedrijven

Omschrijving	Verklaring	Voorbeeld
KAT-nummer	Identificatienummer dat KAT heeft toegekend aan het opfokbedrijf	DE/A-999
Stal	Bij het registreren van de koppels is het mogelijk om de stal te selecteren. De KAT-databank voegt bij het genereren van het batchnummer automatisch een meercijferige code toe als naam van de stal.	1234
Compartiment	Bij het registreren van de koppels is het mogelijk om afzonderlijke compartimenten te selecteren. De KAT-databank voegt bij het genereren van het batchnummer automatisch een meercijferige code toe als naam van het compartiment.	5678
Datum van plaatsing in de stal	JJJJMMDD	20210711
Geslacht	Afkorting gebaseerd op de Engelse begrippen 'male' (mannelijk) en 'female' (vrouwelijk) Bij gemengde koppels	M of F G
Productiesysteem	Specificatie of het broedsel afkomstig is uit biologische (0) of uit gangbare (2) productie	0 of 2
Toegepaste methode om het doden van kuikens te voorkomen	Geen methode toegepast = A100 Mannelijke kuikens zijn opgefokt = A200 Geslachtsbepalingsmethode = A300 Gemengde methode = A400	A100 A200 A300 A400
Spaties	Alle spaties zijn gekenmerkt met een underscore ('_').	_

Voorbeelden

DE/A-666_1234_20210127_M_0_A100

DE/A-666_1234_5678_20210128_F_2_A200

Informatie: *In geval van herhuisvesting (bijv. na kuikenopfok) wordt automatisch een nieuw batchnummer voor de opfok gegenereerd.*

Teil II: Eisenpaket

A Algemene eisen aan de gangbare en biologische opfok van jonge hennen en van leghanen

1 Algemene toestand van het opfokbedrijf (stal en omgeving buiten de stallen)

1.1 Bouwkundige toestand stallen

Het stalgebouw, de deuren en poorten zijn in goede bouwkundige staat. Het gedeelte waar het in- en uitladen van de kuikens/jonge hennen/hanen plaatsvindt, heeft een dichte verharding (b.v. beton of klinkers) die gemakkelijk te reinigen en desinfecteren is.

1.2 Bouwkundige toestand voorzieningen

De voorzieningen zijn in een goede bouwkundige en functionerende toestand en zo ontworpen, geconstrueerd en afgewerkt dat de dieren zo min mogelijk risico op verwondingen lopen.

Voergoten en drinksystemen zijn zo geconstrueerd dat deze gemakkelijk gereinigd en gedesinfecteerd kunnen worden.

1.3 Veiligheid van gebouwen, toegangscontrole

De stallen zijn gecontroleerd toegankelijk. De buitendeuren en -poorten van de stallen zijn zo geconstrueerd, dat onbevoegden niet onbemerkt binnen kunnen dringen.

1.4 Bezoekersregistratie

Bezoekers en externe dienstverleners worden op het moment van toegang in een bezoekersregister geregistreerd. Dit register wordt ten minste een jaar bewaard en op verzoek overgelegd.

 FB-LB 14: formulier Bezoekersregister

1.5 Sanitaire voorzieningen

Het opfokbedrijf beschikt over sanitaire voorzieningen, die zijn afgestemd op het aantal medewerkers.

2 Orde, reinheid en hygiëne

2.1 Orde en reinheid binnen en buiten de stallen

2.1.1 Op het gehele bedrijfsterrein worden afval, vuil, stofnesten, spinnenwebben of dode vliegen regelmatig of indien nodig verwijderd.

 Documentatie

2.1.2 Het opfokbedrijf maakt in zijn geheel een schone en opgeruimde indruk. Het bedrijfsterrein is in een onberispelijke, verzorgde en opgeruimde staat.

2.2 Opslag voeder

2.2.1 Voedersilo's en opslagbakken zijn schoon. Verontreiniging, in het bijzonder met chemische, fysicaïsche (b.v. glasscherven) en microbiële stoffen (b.v. schimmel), wordt te allen tijde voorkomen. Materiaal en verf van opslagbakken zijn gereinigd en geschikt voor voeder. Elk bedrijf legt zelf de frequentie en manier van reiniging vast.

2.3 Persoonlijke hygiëne

2.3.1 Externe personen vormen een risico voor de hygiëne. Ze worden dan ook alleen toegelaten tot de stallen en voorzieningen als het strikt noodzakelijk is. Bij het betreden van de stallen zijn bedrijfskleding of wegwerpkleding verplicht. Personen van buiten het bedrijf mogen de stal of andere verblijfsruimten van de dieren alleen betreden na afspraak met de bedrijfsleider.

2.3.2 Een hygiënesluis is voor alle bedrijven verplicht. Afhankelijk van omgevingsfactoren moet de sluis daar worden gemaakt, waar hij het meest zinvol is met het oog op de gezondheid van de dieren en het bestrijden van ziekten en ongedierte, bijvoorbeeld bij de ingang van het stalcomplex. In de hygiënesluis worden de schoenen gewisseld.

Hygiënesluizen moeten voldoen aan de volgende eisen:

- Duidelijke scheiding van een zwart en een wit gedeelte: straatkleding wordt in het zwarte, stal kleding in het witte gedeelte bewaard.
- Het zwarte en witte gedeelte worden door een houten bank of een muurtje van elkaar gescheiden. Het materiaal heeft een glad en afwasbaar oppervlak.
- De stal mag alleen door de hygiënesluis worden betreden en verlaten.

2.3.3 In elke stalvoorruimte of hygiënesluis zijn minimaal een wasbak met water, zeep en papieren handdoeken aanwezig. Voor en na het betreden van de stallen wast iedereen zijn handen. Verder is een desinfectiemiddel voorhanden om de handen na het wassen en drogen mee te desinfecteren.

2.3.4 Het bedrijf heeft passende hygiënevoorschriften opgesteld. Deze zijn aangebracht op een goed zichtbare plaats en bij alle medewerkers bekend.

3 Diergezondheid

Conform het Tierschutzgesetz § 11 (Duitse dierenbeschermingswet) moeten veehouders, die dieren houden voor winstgevendende doeleinden, door middel van interne controles garanderen dat aan de eisen van § 2 wordt voldaan. In het bijzonder moeten ze – met het oog op het voldoen aan de eisen van § 2 – passende diergerelateerde kenmerken (indicatoren met betrekking tot dierenwelzijn) verzamelen en evalueren.

 Tierschutzgesetz van 19 juni 2020 (Duitse dierenbeschermingswet)

3.1 Documentatiesysteem voor het beoordelen van koppels

3.1.1 Voor het beoordelen van koppels beschikt het bedrijf over een passend controlesysteem, dat gebaseerd is op diergerelateerde kenmerken. Op basis van dit systeem worden er, bij duidelijke problemen binnen een koppel, maatregelen genomen en gedocumenteerd. Het systeem omvat ten minste een controle en documentatie van de ontwikkeling van het gewicht en een verencontrole.

 VA-JA 1: Gewichtsonwikkeling bij de opfok van jonge hennen

 FB-JA 3: formulier Toestand koppel jonge hennen

Informatie: Sinds 1 januari 2022 is het mogelijk om het KAT-tool voor het beoordelen van koppels toe te passen. Toepassing van het KAT-tool of een inhoudelijk vergelijkbaar tool geschiedt in 2022 op vrijwillige basis. Meer informatie op de KAT-website/Login voor deelnemers KAT-systeem/Beoordeling dierenwelzijn (Tierwohlbonitierung)

 FB-JA-03: formulier Toestand koppel/diergezondheid opfok

 KAT-tool

- 3.1.2 Ten minste 2x per dag worden dieren en voorzieningen gecontroleerd en de bevindingen gedocumenteerd. Daarbij worden in ieder geval datum, tijdstip en bijzonderheden vastgelegd.
- 3.1.3 Alle bedrijfsmedewerkers die met dieren in contact komen, worden ten minste 1x per jaar intern geschoold. Deze scholing kan plaatsvinden door de bedrijfsleider, voor zover deze ter zake kundig is.

3.2 Controle door dierenarts

- 3.2.1 Er is een overeenkomst gesloten met een dierenarts voor controle van koppels. De dierenarts wordt door het bedrijf gekozen.
- 3.2.2 Het bedrijf beschikt over een vaccinatieschema met in ieder geval alle wettelijke vaccinaties. Dit schema wordt opgesteld door het bedrijf en de behandelend dierenarts.

 Documentatie vaccinatieschema

- 3.2.3 Alle vaccinaties worden overeenkomstig het vaccinatieschema uitgevoerd en gedocumenteerd, waaronder ten minste het tijdstip van vaccinatie en de naam van het vaccin.
- 3.2.4 Bij toediening van geneesmiddelen worden ten minste de volgende gegevens gedocumenteerd:
- naam en toegediende hoeveelheid van het medicijn
 - batchnummer van het medicijn
 - datum van toediening
 - evt. wachttijd in dagen
 - naam van de persoon die het geneesmiddel heeft toegediend
 - nummer van het afgiftebewijs van de dierenarts

 Documentatie

- 3.2.5 Uit documentatie blijkt welke vaccinaties bij de betreffende vestiging van het broedbedrijf reeds zijn toegediend.

3.3 Bedrijfshygiëne

3.3.1 Ongediertebestrijding

Het voorkomen en bestrijden van ongedierte (ratten, muizen, insecten, etc.) in pluimveestallen is van groot belang. Alle stallen en productie-inrichtingen moeten worden beschermd tegen het binnendringen van en het verontreinigen door huisdieren, andere nutsdieren en vogels om de insleep en overdracht van ziektekiemen zo veel mogelijk te voorkomen.

- 3.3.1.1 Het bedrijf heeft een systeem voor het voorkomen en bestrijden van ongedierte, basierend op het soort ongedierte en de mate van besmetting.
- 3.3.1.2 De ongediertebestrijding kan door de bedrijfsmedewerkers zelf geworden uitgevoerd, indien de bedrijfsleider beschikt over een bewijs van vakbekwaamheid en wordt voldaan aan de eisen aan de documentatie (→ 3.3.1.3). Voor landbouwbedrijven is het toereikend om te beschikken over een vakbekwaamheidsbewijs Gewasbescherming conform de Pflanzenschutz-Sachkunde-VO (Duitse verordening betreffende gewasbeschermingsmiddelen). Ook externe dienstverleners moeten voldoen aan de eisen aan de documentatie (→ 3.3.1.3).
- 3.3.1.3 Minimumeisen aan de documentatie zijn:
- plattegrond met lokazen/genummerde detectoren
 - overzicht van alle gebruikte biociden
 - veiligheidsbladen van alle gebruikte biociden

- vastgelegde controle-intervallen (voor giftige lokazen minimaal een keer per maand)
- documentatie over de controle van de besmettingsgraad (trendanalyse)

 Documentatie

3.3.2 Reiniging en desinfectie

3.3.2.1 **[K.O.]** Na afvoer van een koppel worden stal en voedersilo's compleet gereinigd. Alle voorzieningen waarmee de dieren in contact zijn geweest, worden gereinigd en ontsmet. Dit omvat ook het desinfecteren van de drinklijnen. De reiniging en ontsmetting worden gedocumenteerd.

 Documentatie

3.3.2.2 Er worden uitsluitend ontsmettingsmiddelen gebruikt die in de KAT-databank staan. Biologische houderijen mogen uitsluitend ontsmettingsmiddelen gebruiken die staan op de lijst met productiemiddelen voor de biologische landbouw in Duitsland. Alle gebruikte desinfecterende middelen zijn gedocumenteerd en er zijn veiligheidsbladen voorhanden.

 Lijst met productiemiddelen voor de biologische landbouw in Duitsland (uitgegeven door het onderzoeksinstituut voor biologische landbouw FIBL)

 Documentatie

3.3.2.3 Bij elke opzet worden naam en producent van de gebruikte desinfecterende middel in de KAT-databank geregistreerd.

3.3.2.4 Het bedrijf heeft een systeem waaruit blijkt dat de uitgevoerde reinigings- en ontsmettingsmaatregelen effectief waren.

Opmerking: Een mogelijke procedure is beschreven in procesbeschrijving VA-LB3. Binnen 24 maanden moet bij ten minste één stal de effectiviteit van de reinigings- en ontsmettingsmaatregelen worden gecontroleerd alvorens nieuwe dieren worden opgezet.

 FB-LB-07: formulier Documentatie reiniging en desinfectie

 VA-LB-03: procesbeschrijving Controle van de desinfectie

 Documentatie

3.3.2.5 Wanneer een stalgebouw is ingedeeld in verschillende afdelingen, is de opzet van koppels van verschillende leeftijden alleen toegestaan als het lege deel van de stal kan worden gereinigd en gedesinfecteerd zonder daarbij de dieren in de andere afdelingen te storen of te schaden.

3.3.3 Opslag uitwerpselen

3.3.3.1 De tussenopslag van uitwerpselen bevindt zich in een apart gedeelte, dat voor de dieren niet toegankelijk is. Uitgezonderd hiervan zijn de uitwerpselen in het strooisel.

3.3.4 Opslag dode dieren

3.3.4.1 Dode dieren worden zo snel mogelijk (dagelijks) uit de stal verwijderd. Kadavers worden in gekoelde kadaverboxen op een aparte locatie opgeslagen, gescheiden van ander afval en beschermd tegen weersinvloeden. De kadaveropslag mag niet toegankelijk zijn voor onbevoegden.

4 Interne controle

4.1 Registratie van bedrijfsgegevens

4.1.1 Elk opfokbedrijf beschikt over een bedrijfsbeschrijving.

4.1.2 De gegevens in de bedrijfsbeschrijving komen overeen met de basisgegevens in de KAT-databank. Eventuele wijzigingen worden door het bedrijf zo snel mogelijk via het KAT-aanmeldingstool geactualiseerd.

Opmerking: Het bedrijf is zelf verantwoordelijk voor de juistheid van de basisgegevens.

4.1.3 In de bedrijfsbeschrijving wordt het **toepassingsgebied van het certificaat** in zijn actuele staat beschreven. Wijzigingen in het toepassingsgebied worden vooraf gemeld bij het KAT-secretariaat.

4.2 Opzetten en leeghalen van stallen

Bij het opzetten en leeghalen van stallen moeten de richtlijnen uit §1 van de Duitse dierenbeschermingswet worden nageleefd. Tijdens het leeghalen van de stal moet het licht worden gedempt of de stal worden verduisterd om minder stress bij de dieren te veroorzaken; bij het openen en sluiten van de deuren moet eveneens rekening met de lichtinval worden gehouden.

4.2.1 Algemene eisen aan het opzetten en leeghalen van stallen

4.2.1.1 De kuikens zijn afkomstig van broedbedrijven of kuikenopfokbedrijven die door KAT zijn geaccrediteerd.

4.2.1.2 **[K.O.]** Voor alle KAT-koppels met jonge hennen kan worden aangetoond dat de mannelijke kuikens uit het betreffende broedsel zijn gefokt in overeenstemming met KAT-richtlijnen dan wel vóór het uitkomen zijn geselecteerd met behulp van in-ovogeslachtsbepaling.

4.2.1.3 Er zijn bewijzen (pakbonnen en/of facturen van broedbedrijven/kuikenopfokbedrijven) aanwezig over de opzetdatum en het exacte aantal kuikens bij levering.

 Documentatie

4.2.1.4 **[K.O.]** In alle stallen die vallen onder het KAT-systeem zijn de snavels van de dieren onbehandeld.

Opmerking: De auditor zal dit tijdens de audit in alle KAT-stallen controleren en zijn bevindingen in het auditrapport opnemen.

4.2.1.5 Tijdens de opfokperiode worden de kuikens/jonge hennen gewend aan het latere huisvestingssysteem in het legbedrijf. Bij levering van de jonge hennen aan het legbedrijf overlegt het opfokbedrijf een verklaring hiervan.

 Documentatie (zie FB-JA 1 Overdrachtsprotocol)

4.2.1.6 De pakbonnen en facturen bevatten bij levering van de jonge hennen aan een KAT-legbedrijf minimaal de volgende gegevens:

- KAT-nr. (locatie opfokbedrijf)
- opfok-batchnummer(s)
- aantal dieren per opfok-batchnummer
- leeftijd van de dieren in weken en dagen
- totaal aantal geleverde dieren

4.2.2 Speciale eisen aan het gelijktijdig opzetten van KAT-koppels en niet-KAT-koppels in dezelfde stal

4.2.2.1 Bij het gelijktijdig opzetten van KAT-koppels en niet-KAT-koppels in dezelfde stal wordt gegarandeerd dat de koppels zijn gehuisvest in fysiek gescheiden compartimenten, dat vermenging uitgesloten is en dat in de gehele stal wordt voldaan aan de criteria uit de actuele KAT-handleiding Opfok.

4.2.2.2 Verder wordt gegarandeerd dat een KAT-koppel niet gelijktijdig in dezelfde stal wordt opgezet met een koppel dieren met behandelde snavels.

4.3 Informatieplicht KAT

4.3.1 **[K.O.]** Alle voorvallen waarvoor een aangifteplicht bestaat, moeten gelijktijdig worden gemeld bij de bevoegde autoriteiten en het KAT-secretariaat.

 Documentatie

4.4 Crisismanagement

4.4.1 Voor crisissituaties is een crisisplan voorhanden waarin de bevoegdheden duidelijk zijn geregeld, inclusief de namen en telefoonnummers van alle belangrijke contactpersonen (b.v. dierenarts, Gezondheidsdienst voor dieren, leveranciers, afnemers, KAT).

Informatie: In de Handleiding Crisismanagement voor KAT-leden zijn de belangrijkste informatie over crisissituaties en aanbevelingen voor acties opgenomen.

 FB-A-02: formulier Crisisplan/lijst contactpersonen; Handleiding Crisismanagement voor KAT-leden

4.5 Koppel-documentatie

4.5.1 Het bedrijf documenteert dagelijks per stal het actuele **aantal dieren**. Ten minste een keer per week wordt het **sterftepercentage** (in %) cumulatief berekend.

 Documentatie

4.5.2 Er is een registratiesysteem voor het **voer- en waterverbruik** per dier en voor de **temperatuur** in de stal. Het verbruik wordt dagelijks gedocumenteerd.

 Documentatie

4.5.3 Ten minste eens in de 4 weken wordt het **gemiddelde gewicht van de dieren** berekend. Er is een gestandaardiseerd schema voor het wegen van de dieren of een automatisch dierweegsysteem geïnstalleerd dat vergelijkbare resultaten garandeert.

 Documentatie

4.6 Overdrachtsprotocol

4.6.1 Bij het leeghalen van de stal met jonge hennen wordt een overdrachtsprotocol opgesteld met ten minste de gegevens van formulier FB-JA -01.

Opmerking: Vermeld worden de gegevens op het moment van leeghalen van de stal.

 FB-JA-01: formulier Overdrachtsprotocol opzet jonge hennen

4.7 Uitvoeren van analyses

4.7.1 Analyses die bij de levering van eendagskuikens moeten worden uitgevoerd:

- een monster van meconium genomen van ten minste 300 eendagskuikens uit ten minste drie verschillende transportcontainers,
OF

- verzameling van 10 g kuikenpapier met fecale besmetting uit 25 verschillende kuikencontainers voor analyse op salmonella.

Opmerking: De analyses kunnen worden uitgevoerd door zowel broedbedrijf als opfokbedrijf.

4.7.2 Analyses die vóór de overdracht aan het legbedrijf moeten worden uitgevoerd:

- een salmonella-onderzoek (overschoenen) ten minste 14 dagen voordat het koppel naar het legbedrijf wordt gebracht

4.7.3 **Een keer per locatie en kalenderjaar** wordt het drinkwater microbiologisch onderzocht door een geaccrediteerd laboratorium. De monsters worden bij de drinkvoorziening in de stal genomen.

De volgende parameters worden geanalyseerd:

Tab.3: Parameters drinkwateranalyse

Parameter	Eenheid/basis	Onbedenklijk
E.coli	in 1 ml	< 1 kve
Colibacteriën	in 1 ml	< 1 kve
Totaal aantal aerobe kiemen bij 20 °C	in 1 ml	< 10.000 kve
Totaal aantal aerobe kiemen bij 37°C	in 1 ml	< 1.000 kve

Bron: Duits ministerie van Voedsel, Landbouw en Consumentenbescherming, 'Hygiënische kwaliteit van drinkwater', juli 2019

 Documentatie drinkwateranalyse

4.8 Herkomst en leverancier van het voeder

4.8.1 Voederleverancier

4.8.1.1 **[K.O.]** Het voeder voor de kuikens/jonge hennen/hanen wordt uitsluitend gekocht bij door KAT geaccrediteerde veevoederleveranciers.

4.8.1.2 Dit voer bevat ten minste 4% ruwe vezels. Om de spijsvertering te bevorderen, krijgen de dieren, indien nodig, ook voederadditieven als maagsteentjes of andere materialen.

 Documentatie/analyse

4.8.2 Zelfmengers/gebruikers van eigen graan

Zelfmengers zijn bedrijven, die op de eigen bedrijfslocatie jaarlijks maximaal 5000 ton mengvoeder (leghennenvoeder) produceren voor eigen gebruik. Gebruikers van eigen graan zijn bedrijven die veevoeder produceren op basis van voormengsels (geproduceerd door een mengvoederfabrikant) en graan (van eigen teelt of bijgekocht). De verantwoordelijkheid voor de gebruikte grondstoffen en de correcte productie van het mengvoeder ligt bij de landbouwer.

4.8.2.1 De grondstoffen worden bij levering ten minste een keer sensorisch gecontroleerd voordat ze worden opgeslagen. Alle uitgevoerde controles en genomen maatregelen worden gedocumenteerd.

 Documentatie

- 4.8.2.2 De grondstoffen worden op het bedrijf volgens de voorschriften opgeslagen. Een negatieve beïnvloeding en contaminatie van de grondstoffen tijdens de opslag is uitgesloten.
- 4.8.2.3 **[K.O.]** Van elke grondstofbatch (incl. voormengsels), die wordt gebruikt voor het maken van veevoeder, worden monsters genomen. Dit geldt zowel voor gekochte als voor zelf geproduceerde grondstoffen. Deze monsters worden ten minste 6 maanden bewaard.
- Documentatie
- 4.8.2.4 Van alle bijgekochte voedercomponenten zijn documenten voorhanden met daarop in ieder geval de naam van het product, de hoeveelheid en de verkoper.
- Documentatie
- 4.8.2.5 **[K.O.]** Alle voor de voederproductie gebruikte grondstoffen en additieven worden geregistreerd in de KAT-databank.
- VA-LB 05: Databank-handleiding voor legbedrijven/opfokbedrijven en zelfmengers
- 4.8.2.6 **[K.O.]** Gebruikte voormengsels mogen uitsluitend afkomstig zijn van een door KAT geaccrediteerde veevoederproducent.
- 4.8.2.7 **[K.O.]** Zelfmengers baseren de recepturen voor veevoeder op rantsoenberekeningen die door gekwalificeerde personen/bedrijven zijn opgesteld. Bij de productie van veevoeder op basis van voormengsels wordt plausibel gewaarborgd dat de productie uitsluitend plaatsvindt volgens de menginstructies.
- Documentatie
- 4.8.2.8 Het voer voor jonge hennen en jonge hanen bevat ten minste 4% ruwe vezels. Om de spijsvertering te bevorderen, krijgen de dieren, indien nodig, ook voederadditieven als maagsteentjes of andere materialen.
- Documentatie/analyse
- 4.8.2.9 De productie van het veevoeder is plausibel gedocumenteerd. Bij zelfmengers en gebruikers van mobiele maal- en menginstallaties moeten aanvullend voor elke batch mengprotocollen aanwezig zijn conform het formulier Mengprotocol voor mobiele maal- en menginstallaties.
- FB-LB-13: formulier Mengprotocol voor mobiele maal- en menginstallaties

5 Databank/plausibiliteitscontroles

In de KAT-databank worden behalve alle bedrijfs- en stalgegevens ook alle procesfasen gedocumenteerd.

5.1 Productregistraties in de databank

- 5.1.1 **[K.O.]** Het opzetten van stallen met KAT-opfokkoppels wordt per stal/compartiment in de KAT-databank geregistreerd. De gegevens worden uiterlijk 21 dagen na de opzet in de KAT-databank geregistreerd.
- 5.1.2 De in een stal fysiek aanwezige compartimenten komen overeen met de in de databank virtueel aangelegde compartimenten voor deze stal.

Opmerking: Een fysiek compartiment is niet vereist als de koppels gescheiden kunnen worden op basis van verschillende kleuren veren (bruin/wit).

- 5.1.3 **[K.O.]** Het leeghalen van stallen met KAT-opfokkoppels wordt per stal in de KAT-databank geregistreerd. De gegevens komen overeen met pakbonnen en facturen en worden uiterlijk 7 dagen na het leeghalen van de stal in de KAT-databank geregistreerd.
- 5.1.4 **[K.O.]** Het bedrijf registreert bij het leeghalen van stallen van leghanenkoppels het gemiddelde gewicht en het cumulatieve sterftecijfer van het desbetreffende koppel vanaf de opzet tot het leeghalen in de databank.
- 5.1.5 De vereiste gegevens voor leveringen van bijgekocht of zelf geproduceerd volledig voeder worden voor alle koppels vanaf opzet tot het leeghalen van de stal volledig geregistreerd in de KAT-databank. Voederleveranties worden uiterlijk 4 weken na leveringsdatum geregistreerd.

6 Uitzonderingsregeling

Er bestaat een uitzonderingsregeling voor bestaande bedrijven of bedrijven die voor het inkrachtreden van deze Handleiding een bouwvergunning hebben aangevraagd. De duur van de overgangperiode wordt vastgesteld op basis van een beoordeling per individueel geval. De uitzonderingsregeling komt te vervallen, wanneer een bedrijf voor afloop van de uitzonderingsregeling is begonnen met het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden (b.v. het installeren van een nieuwe opfok-volière) of de voor het desbetreffende bedrijf vastgestelde overgangperiode is verstreken.

Van toepassing zijn de volgende overgangperiodes met een algemene startdatum vanaf 1 juli 2020 voor de gangbare opfok van jonge hennen en vanaf 1 januari 2021 voor de gangbare/biologische opfok van jonge hanen resp. de biologische opfok van jonge hennen:

- Overgangperiode voor bestaande gebouwen: maximaal 15 jaar.
- Overgangperiode bij voorzieningen en systemen: maximaal 10 jaar.

Er bestaat geen uitzonderingsregeling voor bedrijven die de bouwvergunning hebben aangevraagd na het inkrachtreden van deze Handleiding. Voor deze bedrijven gelden per direct de maximale bezettingsdichtheid van 18 dieren per m² en alle andere eisen uit deze Handleiding.

In opfokstallen moeten zitstokken aanwezig zijn die voldoen aan de eisen uit de KAT-handleiding Opfok. Er bestaat geen uitzonderingsregeling voor bestaande stallen waar andere diersoorten worden gehouden en die ook worden gebruikt voor het opfokken van leghanen. Dit geldt ook voor stallen waar jonge hennen worden opgefokt, voor zover sprake is van stallen met een halve volière of scharrelopfok. Allen bij volières kan de hierboven genoemde overgangstijd worden toegestaan.

Daarnaast worden voor de biologische opfok de in de Uitvoeringsverordening (EU) 2020/464 art. 26 geldende overgangsregelingen geaccepteerd.

B Speciale criteria – gangbare opfok van jonge hennen

7 Eisen aan voorzieningen en huisvesting

7.1 Bezettingsdichtheid

7.1.1 Regeling bezettingsdichtheid

Vanaf de 35e t/m de 49e levensdag geldt:

- max. 30 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte.
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 60 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Vanaf de 50e levensdag geldt:

Bij het opzetten van dieren vanaf 01-01-2022 t/m 30-06-2024:

- max. 20 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 40 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Bij het opzetten van dieren vanaf 01-07-2024:

- max. 18 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 36 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Opmerking: dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag

7.1.2 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld in hoofdstuk 7.1.1.

7.2 Bruikbare oppervlakte

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.

7.2.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus, worden maximaal 4 niveaus boven elkaar meegeteld, waarbij de stalvloer het eerste niveau is.

7.2.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terecht komen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen.

7.2.3 Oppervlakten die inherent zijn aan de stalinrichting*) mogen – ook als eronder geen mestband ligt – bij de bruikbare oppervlakte worden geteld. Voorwaarde hiervoor is dat ze gedurende de hele lichtperiode ter beschikking staan, minimaal 30 cm breed zijn, een vrije hoogte van minimaal 40 cm hebben en de dieren een stevige grip bieden.

**) zie bijlage 1.3 Verklaring begrippen*

7.3 Koude scharrelruimte (wintergarten)

In de gangbare opfok is een koude scharrelruimte (wintergarten) niet verplicht. Wanneer een koude scharrelruimte (wintergarten) voorhanden is, kan deze onder de volgende voorwaarden worden gerekend tot de bruikbare oppervlakte.

- 7.3.1 Het bedrijf beschikt over een koude scharrelruimte van ten minste 1 m² voor 72 dieren.
- 7.3.2 De koude scharrelruimte (wintergarten) is ten minste 2 m hoog en voorzien van windbreekgaas met een zodanige perforatiegraad dat licht en ventilatie gewaarborgd zijn. Het windbreekgaas beslaat ten minste 70% van de hoogte van de buitenmuur van de koude scharrelruimte (dus minimaal 1,40 m). In plaats van windbreekgaas zijn ook alternatieve voorzieningen met dezelfde eigenschappen toegestaan. Het klimaat in de koude scharrelruimte is onafhankelijk van de klimaatregeling in de stal. Hij is overdekt en door een muur afgescheiden van de rest van de stal, en zo geconstrueerd dat wilde vogels niet kunnen binnendringen.
- 7.3.3 Er wordt gegarandeerd dat de dieren over de koude scharrelruimte (wintergarten) kunnen beschikken vanaf de dag waarop deze nodig is om de bezettingsdichtheid te handhaven.
- 7.3.4 De dieren kunnen in ieder geval gedurende de gehele lichtperiode in de koude scharrelruimte (wintergarten) terecht. De tijdstippen waarop de dieren tijdens de lichtperiode naar buiten kunnen zijn gedocumenteerd.

 Documentatie

7.4 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de jonge hennen vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

- 7.4.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 25% van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich uitsluitend op het onderste niveau.
- 7.4.2 De jonge hennen krijgen zo vroeg mogelijk, maar uiterlijk vanaf de 35e levensdag, toegang tot de scharrelruimte.
- 7.4.3 Deze is volledig bedekt met geschikt strooisel.

7.5 Afleidingsmateriaal/stofbaden

Behalve over strooisel beschikken de dieren ook over ander afleidingsmateriaal. Om de gezondheid van de dieren niet te schaden, is het belangrijk dat dit materiaal in hygiënisch onberispelijke staat is.

- 7.5.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren voortdurend over afleidingsmateriaal en zo vroeg mogelijk over de mogelijkheid om te stofbaden.

Opmerking: Voer dat op kuikenpapier is gestrooid en kuikenpapier zelf is acceptabel als afleidingsmateriaal, evenals balen hooi of stro, luzerne, pikstenen etc.

7.6 Zitstokken

Zitstokken bieden voldoende steun om op te zitten en mogen de voetzolen niet beschadigen. Ze zijn geplaatst op minimaal 17 cm van de wand en met een horizontale asafstand van minimaal 25 cm. Boven zitstokken/zitniveaus die door de hennen aangevlogen worden, is ten minste 40 cm vrije hoogte beschikbaar. Boven zitstokken/zitniveaus die door de hennen 'beklommen' worden, is ten minste 20 cm vrije hoogte beschikbaar.

- 7.6.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.
- 7.6.2 Vanaf de 50e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier, waarbij 4 cm van de lengte van de zitstok kunnen worden realiseerd door verhoogde zitniveaus van ten minste 100 cm² per dier.

Opmerking: Dubbel gebruik van het verhoogde zitniveau als zitstok en bruikbare oppervlakte is uitgesloten.

7.7 Voeder- en drinkvoorzieningen

De voeder- en drinkvoorzieningen zijn zo geplaatst dat alle dieren steeds toegang tot voer en water van onberispelijke kwaliteit hebben en dat mogelijke vervuiling van water of voer tot een minimum is beperkt.

7.7.1 Voedervoorzieningen

7.7.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 3 cm.

7.7.2 Drinkvoorzieningen

7.7.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 15 dieren ten minste één voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.

7.7.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de jonge hennen bereikbare hoogte.

7.8 Lichtverdeling

De stallen zijn zodanig verlicht dat de dieren elkaar en de verzorger kunnen herkennen. De verlichtingsinstallatie is zodanig aangelegd dat er een goede lichtverdeling is.

7.8.1 De inval van natuurlijk daglicht is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte.

7.8.2 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.

7.8.3 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Veterinaire verklaring

7.8.4 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van 8 uur. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Documentatie lichtschema

7.9 Stalklimaat

7.9.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de jonge hennen (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

7.10 Schrikdraad

7.10.1 **[K.O.]** Jonge hennen mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

7.10.2 Daarnaast mogen er in de verblijfsruimte van de jonge hennen geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

7.11 Noodstroomvoorziening

7.11.1 Het bedrijf beschikt over een noodstroomvoorziening die de verzorging van de dieren bij stroomuitval garandeert. Het noodaggregaat wordt regelmatig (ten minste elk half jaar) getest. Deze functietests worden gedocumenteerd.

 Documentatie

Opmerking: In plaats van een noodaggregaat zijn ook alternatieve noodstroomvoorzieningen acceptabel die de verzorging van de dieren garanderen.

C Speciale criteria – biologische opfok van jonge hennen

8 Eisen aan voorzieningen en huisvesting

8.1 Herkomst van de dieren

8.1.1 Sinds 1 januari 2022 moeten biologische kuikens afkomstig zijn van biologische dieren of biologische broedbedrijven.

Opmerking: Als er te weinig biologische broedeieren/kuikens beschikbaar zijn, mogen kuikens van ouders uit gangbare opfok worden gebruikt. Van toepassing is de in Duitsland geldende uitzonderingsregel; er is een door de bevoegde autoriteiten verstrekte ontheffingsvergunning voorhanden.

8.2 Bezettingsdichtheid

8.2.1 Regeling bezettingsdichtheid

Sinds 1 januari 2022 geldt bij het opzetten van biologische dieren:

- vanaf de 50e levensdag niet meer dan 15 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte. In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 30 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Opmerking: dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag

8.2.2 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld in hoofdstuk 8.2.1.

8.3 Bruikbare oppervlakten

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.

8.3.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus, worden maximaal **3 niveaus** boven elkaar meegeteld, waarbij de stalvloer het eerste niveau is.

Informatie: Als er 4 niveaus boven elkaar aanwezig zijn, is verwijdering van het 4e niveau niet vereist.

8.3.2 Alleen de niveaus die zodanig zijn geconstrueerd dat er geen uitwerpselen op de dieren eronder terecht kunnen komen en die voorzien zijn van een efficiënt ontmestingsstelsel, worden als bruikbare oppervlakte meegerekend.

8.4 Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels

8.4.1 Alle stallen, incl. koude scharrelruimte (wintergarten), zijn voorzien van afscheidingsschotten. Deze garanderen dat de maximaal toegestane groepsgrootte van 10.000 dieren niet wordt overschreden.

8.4.2 Deze schotten zijn zodanig geconstrueerd en aangebracht dat koppels gescheiden blijven. Eventueel aanwezige deuren in de schotten blijven gesloten.

8.5 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de jonge hennen vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

- 8.5.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 1/3 van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich alleen op het onderste niveau.
- 8.5.2 Vanaf de 22e levensdag wordt de scharrelruimte geopend en uiterlijk vanaf de 28e levensdag krijgen alle dieren toegang tot de scharrelruimte.
- 8.5.3 Deze is bedekt met geschikt strooisel.

8.6 Afleidingsmateriaal/stofbaden

- 8.6.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren voortdurend over afleidingsmateriaal en zo vroeg mogelijk over de mogelijkheid om te stofbaden.

Opmerking: Voer dat op kuikenpapier is gestrooid en kuikenpapier zelf is acceptabel als afleidingsmateriaal, evenals balen hooi of stro, luzerne, pikstenen etc.

- 8.6.2 Het afleidingsmateriaal is altijd beschikbaar. Er is een concept beschikbaar en het gebruikte afleidingsmateriaal en de hoeveelheid zijn gedocumenteerd.

8.7 Zitstokken

- 8.7.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.
- 8.7.2 Vanaf de 50e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier, waarbij 4 cm van de lengte van de zitstok kunnen worden realiseerd door verhoogde zitniveaus van ten minste 100 cm² per dier.

Opmerking: Dubbel gebruik van het verhoogde zitniveau als zitstok en bruikbare oppervlakte is uitgesloten.

8.8 Voeder- en drinkvoorzieningen

8.8.1 Voedervoorzieningen

- 8.8.1.3 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 3 cm.

8.8.2 Drinkvoorzieningen

- 8.8.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 15 dieren ten minste één voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.

- 8.8.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de jonge hennen optimale hoogte.

Opmerking: Bekertjes- en cup-drinkvoorzieningen zijn geen ronde drinkbakken en worden beschouwd als nippel-drinkvoorziening.

8.9 Verlichting

- 8.9.1 De inval van **natuurlijk daglicht** is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte.
- 8.9.2 De daglichtopeningen zorgen voor een gelijkmatige lichtverdeling.
- 8.9.3 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.

- 8.9.4 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Documentatie veterinaire verklaring

- 8.9.5 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van ten minste 8 uur per dag. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Documentatie lichtschema

8.10 Stalklimaat

- 8.10.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de leghennen (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

8.11 Schrikdraad

- 8.11.1 **[K.O.]** Jonge hennen mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

- 8.11.2 Daarnaast mogen er in de verblijfsruimte van de jonge hennen geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

8.12 Noodstroomvoorziening

- 8.12.1 Het bedrijf beschikt over een noodstroomvoorziening die de verzorging van de dieren bij stroomuitval garandeert.

Het noodaggregaat wordt regelmatig (ten minste elk half jaar) getest. Deze functietests worden gedocumenteerd.

 Documentatie

Opmerking: In plaats van een noodaggregaat zijn ook alternatieve noodstroomvoorzieningen acceptabel die de verzorging van de dieren garanderen.

9 Uitloopcriteriën/biologische opfok van jonge hennen

9.1 Koude scharrelruimte (wintergarten)/Extra overdekt buitengedeelte (ZüA)

In de biologische opfok is een koude scharrelruimte (wintergarten) of extra overdekt buitengedeelte (ZüA) niet verplicht. Wanneer een extra overdekt buitengedeelte toch voorhanden is, kan dit onder de volgende voorwaarden worden gerekend tot de bruikbare oppervlakte.

- 9.1.1 Het bedrijf beschikt over een extra overdekt buitengedeelte (ZüA) van ten minste 1 m² voor 60 dieren.
- 9.1.2 Er is gewaarborgd dat het extra overdekt buitengedeelte (ZüA) voldoet aan de eisen van de Uitvoeringsverordening (EU) 2020/464.
- 9.1.3 Er is gewaarborgd dat de ZüA uiterlijk vanaf de 50e levensdag 24 uur per dag toegankelijk is voor de dieren en dat de kleppen aan de uitloopopeningen van de stal naar het extra overdekt buitengedeelte verwijderd of verzegeld zijn zodat ze altijd open staan.
- 9.1.4 Net als binnenin de stal moeten koppels ook gescheiden zijn.

9.2 Uitloopopeningen naar het extra overdekt buitengedeelte

- 9.2.1 Voor de toegang tot het extra overdekt buitengedeelte hebben de uitloopopeningen een lengte van ten minste 2 m per 100 m² minimumstaloppervlakte. De uitloopopeningen zijn ten minste 35 cm hoog en 40 cm breed, gelijkvloers, gelijkmatig over de gehele buitenwanden verdeeld en niet boven elkaar aangebracht.
- 9.2.2 Hoger gelegen uitloopopeningen zijn voorzien van een loopplank aan elke uitloopopening over de totale breedte van de opening.

9.3 Uitloopopeningen naar de vrije uitloop

- 9.3.1 Voor de toegang naar de vrije uitloop hebben de uitloopopeningen een lengte van ten minste 4 m per 100 m² minimumstaloppervlakte. De uitloopopeningen naar de vrije uitloop zijn ten minste 35 cm hoog en 40 cm breed, gelijkvloers, gelijkmatig over de gehele buitenwanden verdeeld en niet boven elkaar aangebracht.
- 9.3.2 Hoger gelegen uitloopopeningen zijn voorzien van een loopplank aan elke uitloopopening over de totale breedte van de opening.
- 9.3.3 De dieren hebben onbelemmerd toegang tot de vrije uitloop.

9.4 Vrije uitloop

- 9.4.1 De vrije uitloop van ten minste 1 m²/dier ligt op maximaal 350 m afstand van de dichtstbijzijnde uitloopopening. Dit kan worden aangetoond aan de hand van een begrijpelijke plattegrond van het terrein.

Opmerking: Dicht verharde oppervlakken zijn geen vrije uitloop.

- 9.4.2 Bij nauwe plekken of hindernissen zijn doorgangen of overgangen aangebracht met een breedte van ten minste 2 m per 100 m² minimumstaloppervlakte.
- 9.4.3 Jonge hennen krijgen zo snel mogelijk toegang tot de uitloop, uiterlijk vanaf de 70e levensdag.
- 9.4.4 Verder dient gegarandeerd te worden dat de dieren minimaal 8 uur per dag de beschikking hebben over de uitloop.

D Speciale criteria – gangbare opfok van leghanen

10 Eisen aan voorzieningen en huisvesting

10.1 Bezettingsdichtheid

10.1.1 Regeling bezettingsdichtheid

Vanaf de 35e t/m de 49e levensdag geldt:

- max. 30 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte.
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 60 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Vanaf de 50e levensdag geldt:

Bij het opzetten van dieren vanaf 01-01-2022 t/m 30-06-2024:

- max. 20 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 40 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Bij het opzetten van dieren vanaf 01-07-2024:

- max. 18 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte
In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 36 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Opmerking: dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag.

10.1.2 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld in hoofdstuk 10.1.1.

10.2 Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht

10.2.1 Op het moment van slachten zijn de dieren ten minste 70 dagen oud EN hebben ze bij het leeghalen van de stal een gemiddeld minimumgewicht van 1300 g. Dit is onafhankelijk van de genetische opmaak.

10.2.2 Het gemiddelde gewicht van de koppels op het moment van leeghalen van de stal wordt gedocumenteerd op het opfokbedrijf.

10.2.3 Voor ieder leeghalen van de stal is er een slachtprotocol incl. gewichten en duidelijke verwijzing naar het uit de stal gehaalde koppel beschikbaar op het opfokbedrijf.

10.3 Bruikbare oppervlakten

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de dieren overheen of onderdoor kunnen lopen.

10.3.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus, worden maximaal 4 niveaus boven elkaar meegeteld, waarbij de stalvloer het eerste niveau is.

10.3.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terecht komen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen.

10.3.3 Oppervlakten die inherent zijn aan de stalinrichting*) mogen – ook als eronder geen mestband ligt – bij de bruikbare oppervlakte worden geteld. Voorwaarde hiervoor is dat ze gedurende de hele lichtperiode ter beschikking staan, minimaal 30 cm breed zijn, een vrije hoogte van minimaal 40 cm hebben en de dieren een stevige grip bieden.

*) zie bijlage 1.3 Verklaring begrippen

10.4 Koude scharrelruimte (wintergarten)

In de gangbare opfok is een koude scharrelruimte (wintergarten) niet verplicht. Wanneer een koude scharrelruimte (wintergarten) voorhanden is, kan deze onder de volgende voorwaarden worden gerekend tot de bruikbare oppervlakte.

- 10.4.1 Het bedrijf beschikt over een koude scharrelruimte van ten minste 1 m² voor 72 dieren.
- 10.4.2 De koude scharrelruimte (wintergarten) is ten minste 2 m hoog en voorzien van windbreekgaas met een zodanige perforatiegraad dat licht en ventilatie gewaarborgd zijn. Het windbreekgaas beslaat ten minste 70% van de hoogte van de buitenmuur van de koude scharrelruimte (dus minimaal 1,40 m). In plaats van windbreekgaas zijn ook alternatieve voorzieningen met dezelfde eigenschappen toegestaan. Het klimaat in de koude scharrelruimte is onafhankelijk van de klimaatregeling in de stal. Hij is overdekt en door een muur afgescheiden van de rest van de stal, en zo geconstrueerd dat wilde vogels niet kunnen binnendringen.
- 10.4.3 Er wordt gegarandeerd dat de dieren over de koude scharrelruimte (wintergarten) kunnen beschikken vanaf de dag waarop deze nodig is om de bezettingsdichtheid te handhaven.
- 10.4.4 De dieren kunnen in ieder geval gedurende de gehele lichtperiode in de koude scharrelruimte (wintergarten) terecht. De tijdstippen waarop de dieren tijdens de lichtperiode naar buiten kunnen zijn gedocumenteerd.

 Documentatie

10.5 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de dieren vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

- 10.5.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 25% van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich alleen op het onderste niveau.
- 10.5.2 De dieren krijgen zo vroeg mogelijk, maar uiterlijk vanaf de 35e levensdag, toegang tot de scharrelruimte.
- 10.5.3 Deze is volledig bedekt met geschikt strooisel.

10.6 Afleidingsmateriaal/stofbaden

Behalve over strooisel beschikken de dieren ook over ander afleidingsmateriaal. Om de gezondheid van de dieren niet te schaden, is het belangrijk dat dit materiaal in hygiënisch onberispelijke staat is.

- 10.6.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren voortdurend over afleidingsmateriaal en zo vroeg mogelijk over de mogelijkheid om te stofbaden.

Opmerking: Voer dat op kuikenpapier is gestrooid en kuikenpapier zelf is acceptabel als afleidingsmateriaal, evenals balen hooi of stro, luzerne, pikstenen etc..

10.7 Zitstokken

Zitstokken bieden voldoende steun om op te zitten en mogen de voetzolen niet beschadigen. Ze zijn geplaatst op minimaal 17 cm van de wand en met een horizontale asafstand van minimaal 25 cm. Boven zitstokken/zitniveaus die door de hennen aangevlogen worden, is ten minste 40 cm vrije hoogte beschikbaar. Boven zitstokken/zitniveaus die door de hennen 'beklommen' worden, is ten minste 20 cm vrije hoogte beschikbaar.

- 10.7.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.

- 10.7.2 Vanaf de 50e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier, waarbij 4 cm van de lengte van de zitstok kunnen worden realiseerd door verhoogde zitniveaus van ten minste 100 cm² per dier.

Opmerking: Dubbel gebruik van het verhoogde zitniveau als zitstok en bruikbare oppervlakte is uitgesloten.

10.8 Voeder- en drinkvoorzieningen

De voeder- en drinkvoorzieningen zijn zo geplaatst dat alle dieren steeds toegang tot voer en water van onberispelijke kwaliteit hebben en dat mogelijke vervuiling van water of voer tot een minimum is beperkt.

10.8.1 Voedervoorzieningen

- 10.8.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 3 cm.

10.8.2 Drinkvoorzieningen

- 10.8.2.1 Bij watervoorzieningen via nippels of bekers is vanaf de 50e levensdag per 15 dieren ten minste één voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.
- 10.8.2.2 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de dieren bereikbare hoogte.

10.9 Lichtverdeling

De stallen zijn zodanig verlicht dat de dieren elkaar en de verzorger kunnen herkennen. De verlichtingsinstallatie is zodanig aangelegd dat er een goede lichtverdeling is.

- 10.9.1 De inval van **natuurlijk daglicht** is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte.
- 10.9.2 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengedeelte van de stal.
- 10.9.3 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Veterinaire verklaring

- 10.9.4 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van 8 uur. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Documentatie lichtschema

10.10 Stalklimaat

- 10.10.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de dieren (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

10.11 Schrikdraad

- 10.11.1 **[K.O.]** De dieren mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.
- 10.11.2 Daarnaast mogen er in de verblijfsruimte van de dieren geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

10.12 Noodstroomvoorziening

- 10.12.1 Het bedrijf beschikt over een noodstroomvoorziening die de verzorging van de dieren bij stroomuitval garandeert.
Het noodaggregaat wordt regelmatig (ten minste elk half jaar) getest. Deze functietests worden gedocumenteerd.

 Documentatie

Opmerking: In plaats van een noodaggregaat zijn ook alternatieve noodstroomvoorzieningen acceptabel die de verzorging van de dieren garanderen.

E Speciale criteria – biologische opfok van leghanen

11 Eisen aan voorzieningen en huisvesting

11.1 Herkomst van de hanen

11.1.1 Sinds 1 januari 2022 moeten biologische kuikens afkomstig zijn van biologische dieren of biologische broedbedrijven.

Opmerking: Als er te weinig biologische broedeieren/kuikens beschikbaar zijn, mogen kuikens van ouders uit gangbare opfok worden gebruikt. Van toepassing is de in Duitsland geldende uitzonderingsregel; er is een door de bevoegde autoriteiten verstrekte ontheffingsvergunning voorhanden.

11.2 Bezettingsdichtheid

11.2.1 Regeling bezettingsdichtheid

Sinds 1 januari 2022 geldt bij het opzetten van biologische dieren:

- Vanaf de 50e levensdag niet meer dan 15 dieren per m² volledig bruikbare oppervlakte. In stallen waar de bruikbare oppervlakte uit meerdere niveaus bestaat, bedraagt de bezetting max. 30 dieren per m² bruikbare stalvloeroppervlakte.

Opmerking: dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag

11.2.2 **[K.O.]** De bezettingsdichtheid in de stallen mag op geen enkel moment meer bedragen dan vermeld in hoofdstuk 11.2.1.

11.3 Minimumleeftijd/minimumgewicht bij slacht

11.3.1 Op het moment van slachten zijn de dieren ten minste 70 dagen oud EN hebben ze bij het leeghalen van de stal een gemiddeld minimumgewicht van 1300 g. Dit is onafhankelijk van de genetische opmaak.

11.3.2 Het gemiddelde gewicht van de koppels op het moment van leeghalen van de stal wordt gedocumenteerd op het opfokbedrijf.

11.3.3 Voor ieder leeghalen van de stal is er een slachtprotocol incl. gewichten en duidelijke verwijzing naar het uit de stal gehaalde koppel beschikbaar op het opfokbedrijf.

11.4 Bruikbare oppervlakte

Oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen, zit- en aanvliegstocken en voorzieningen om het doorgroeien van nagels tegen te gaan, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.

11.4.1 In stallen die bestaan uit meerdere niveaus, worden maximaal **3 niveaus** boven elkaar meegeteld, waarbij de stalvloer het eerste niveau is.

Informatie: Als er 4 niveaus boven elkaar aanwezig zijn, is verwijdering van het 4e niveau niet vereist.

11.4.2 Alleen niveaus die zo zijn gevormd dat uitwerpselen maximaal een niveau lager terecht komen, worden tot de bruikbare oppervlakte gerekend. Andere niveaus worden alleen tot de bruikbare oppervlakte gerekend, als de uitwerpselen worden opgevangen. Verhoogde niveaus moeten zijn voorzien van een efficiënt ontmestingsstelsel en zodanig geconstrueerd zijn dat er geen uitwerpselen op de dieren eronder terecht kunnen komen.

11.5 Groepsgrootte/ruimtelijke scheiding van koppels

11.5.1 Alle stallen, incl. koude scharrelruimte (wintergarten), zijn voorzien van afscheidingsschotten. Deze garanderen dat de maximaal toegestane groepsgrootte overeenkomstig Verordening (EU) 2018/848 niet wordt overschreden.

Opmerking: Totdat de EU definitief duidelijkheid verschaft, worden afhankelijk van de interpretatie van de plaatselijk bevoegde instantie in het KAT-systeem zowel compartimenten met 4.800 dieren als compartimenten met 10.000 dieren voor leghanen geaccepteerd.

11.5.2 Deze schotten zijn zodanig geconstrueerd en aangebracht dat koppels gescheiden blijven. Eventueel aanwezige deuren in de omheiningen blijven gesloten.

11.6 Scharrelruimte

Onder scharrelruimte wordt het gedeelte van de stal verstaan dat beschikt over een vlakke verharde vloer die over de gehele oppervlakte bedekt is met afleidingsmateriaal waarin de dieren vrij kunnen rondscharrelen en stofbaden.

11.6.1 De scharrelruimte beslaat minimaal 1/3 van de bruikbare stalvloeroppervlakte en bevindt zich op het onderste niveau.

11.6.2 Vanaf de 22e levensdag wordt de scharrelruimte geopend en uiterlijk vanaf de 28e levensdag krijgen alle dieren toegang tot de scharrelruimte.

11.6.3 Deze is bedekt met geschikt strooisel.

11.7 Afleidingsmateriaal/stofbaden

11.7.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren voortdurend over afleidingsmateriaal en zo vroeg mogelijk over de mogelijkheid om te stofbaden.

Opmerking: Voer dat op kuikenpapier is gestrooid en kuikenpapier zelf is acceptabel als afleidingsmateriaal, evenals balen hooi of stro, luzerne, pikstenen etc.

11.7.2 Het afleidingsmateriaal is altijd beschikbaar. Er is een concept beschikbaar en het gebruikte afleidingsmateriaal en de hoeveelheid zijn gedocumenteerd.

11.8 Zitstokken

11.8.1 Vanaf de 1e levensdag beschikken de dieren over zitstokken. Ten minste een derde van deze stokken is verhoogd aangebracht.

11.8.2 Vanaf de 50e levensdag beschikken de dieren over zitstokken met een lengte van ten minste 10 cm per dier, waarbij 4 cm van de lengte van de zitstok kunnen worden gerealiseerd door verhoogde zitniveaus van ten minste 100 cm² per dier.

Opmerking: Dubbel gebruik van het verhoogde zitniveau als zitstok en bruikbare oppervlakte is uitgesloten.

11.9 Voeder- en drinkvoorzieningen

11.9.1 Voedervoorzieningen

11.9.1.1 Vanaf de 50e levensdag bedraagt de lengte van langwerpige voerbakken ten minste 4,5 cm per dier en van ronde voerbakken ten minste 3 cm.

11.9.2 Drinkvoorzieningen

11.9.2.2 Bij watervoorzieningen via nippels of bekertjes is vanaf de 50e levensdag per 15 dieren ten minste één voorziening beschikbaar. Bij ronde drinkbakken bedraagt de lengte van de voor dieren toegankelijke kant ten minste 1 cm per dier.

11.9.2.3 De drinkvoorzieningen zijn aangebracht op een voor de dieren optimale hoogte.

Opmerking: Beker- en cup-drinkvoorzieningen zijn geen ronde drinkbakken en worden beschouwd als nippel-drinkvoorziening.

11.10 Lichtverdeling

11.10.1 De inval van **natuurlijk daglicht** is verplicht. De lichtopeningen in de stal komen overeen met ten minste 3% van de bruikbare stalvloeroppervlakte.

11.10.2 De daglichtopeningen zorgen voor een gelijkmatige lichtverdeling.

11.10.3 Bij **kunstmatige verlichting** wordt gezorgd voor een gelijkmatige lichtverdeling in het activiteitengebied van de stal.

11.10.4 Een permanente verduistering van de lichtopeningen (b.v. door verf of gekleurde folie) of gebruik van monochromatisch licht is alleen toegestaan in uitzonderingsgevallen met (schriftelijke) **veterinaire verklaring**.

 Veterinaire verklaring

11.10.5 Vanaf de 15e levensdag van de dieren bedraagt de lichtperiode ten minste 8 uur per dag. Er is een ononderbroken duisternisperiode van ten minste 8 uur per dag. Voorafgaand aan de duisternisperiode wordt een periode van halfduister in acht genomen. Het lichtschema wordt gedocumenteerd.

 Documentatie lichtschema

11.11 Stalklimaat

11.11.1 Het klimaat in de stal is aangepast aan de gezondheid, de bezettingsdichtheid en de leeftijd van de leghennen (ventilatiesysteem, omgevingstemperatuur).

11.12 Schrikdraad

11.12.1 **[K.O.]** De dieren mogen nergens direct worden blootgesteld aan stroom.

11.12.2 Daarnaast mogen er in de verblijfsruimte van de leghennen geen andere voorzieningen aanwezig zijn, die gemakkelijk aan een stroombron kunnen worden aangesloten en als schrikdraad kunnen fungeren. Wanneer schrikdraad ter afschrikking wordt gebruikt op voer- en drinksystemen, mogen voor de bevestiging geen isolatoren worden gebruikt.

11.13 Noodstroomvoorziening

11.13.1 Het bedrijf beschikt over een noodstroomvoorziening die de verzorging van de dieren bij stroomuitval garandeert.

Het noodaggregaat wordt regelmatig (ten minste elk half jaar) getest. Deze functietests worden gedocumenteerd.

 Documentatie

Opmerking: In plaats van een noodaggregaat zijn ook alternatieve noodstroomvoorzieningen acceptabel die de verzorging van de dieren garanderen.

12 Uitloopcriteria/biologische opfok van jonge leghanen

12.1 Koude scharrelruimte (wintergarten)/Extra overdekt buitengedeelte (ZüA)

In de biologische opfok is een koude scharrelruimte (wintergarten) of extra overdekt buitengedeelte (ZüA) niet verplicht. Wanneer een extra overdekt buitengedeelte toch voorhanden is, kan dit onder de volgende voorwaarden worden gerekend tot de bruikbare oppervlakte.

- 12.1.1 Het bedrijf beschikt over een extra overdekt buitengedeelte (ZüA) van ten minste 1 m² voor 60 dieren.
- 12.1.2 Er is gewaarborgd dat het extra overdekt buitengedeelte (ZüA) voldoet aan de eisen van de Uitvoeringsverordening (EU) 2020/464.
- 12.1.3 Er is gewaarborgd dat het extra overdekt buitengedeelte (ZüA) uiterlijk vanaf de 50e levensdag 24 uur per dag toegankelijk is voor de dieren en dat de kleppen aan de uitloopopeningen van de stal naar het extra overdekt buitengedeelte verwijderd of verzegeld zijn zodat ze altijd open staan.
- 12.1.4 Net als binnen in de stal moeten koppels ook gescheiden zijn.

12.2 Uitloopopeningen naar het extra overdekt buitengedeelte (ZüA)

- 12.2.1 Voor de toegang tot het extra overdekt buitengedeelte hebben de uitloopopeningen een lengte van ten minste 2 m per 100 m² minimumstaloppervlakte. De uitloopopeningen zijn ten minste 35 cm hoog en 40 cm breed, gelijkvloers, gelijkmatig over de gehele buitenwanden verdeeld en niet boven elkaar aangebracht.
- 12.2.2 Hoger gelegen uitloopopeningen zijn voorzien van een loopplank aan elke uitloopopening over de totale breedte van de opening. De in-/uitstaphulpen zijn aan iedere uitloopopening aangebracht over de volledige breedte van de opening.

12.3 Uitloopopeningen naar de vrije uitloop

- 12.3.1 Voor de toegang naar de vrije uitloop hebben de uitloopopeningen een lengte van ten minste 4 m per 100 m² minimumstaloppervlakte. De uitloopopeningen naar de vrije uitloop zijn ten minste 35 cm hoog en 40 cm breed, gelijkvloers, gelijkmatig over de gehele buitenwanden verdeeld en niet boven elkaar aangebracht.
- 12.3.2 Hoger gelegen uitloopopeningen zijn voorzien van een loopplank aan elke uitloopopening over de totale breedte van de opening.
- 12.3.3 De dieren hebben onbelemmerd toegang tot de vrije uitloop.

12.4 Vrije uitloop

- 12.4.1 De vrije uitloop van ten minste 1 m²/dier ligt op maximaal 350 m afstand van de dichtstbijzijnde uitloopopening. Dit kan worden aangetoond aan de hand van een begrijpelijke plattegrond van het terrein.

Opmerking: Dicht verharde oppervlakken zijn geen vrije uitloop.

- 12.4.2 Bij nauwe plekken of hindernissen zijn doorgangen of overgangen aangebracht met een breedte van ten minste 2 m per 100 m² totale bruikbare oppervlakte.
- 12.4.3 Leghanen krijgen zo snel mogelijk toegang tot de uitloop. De dieren hebben ten minste 1/3 van hun levenstijd toegang tot de uitloop.

Opmerking: Een latere of kortere toegang tot de uitloop kan alleen worden aanvaard, indien een indicatie van de dierenarts wordt overlegd.

- 12.4.4 Verder dient gegarandeerd te worden dat de dieren minimaal 8 uur per dag de beschikking hebben over de uitloop.

Bijlage**13 Definities****13.1 Verklaring van symbolen****[K.O.]** Knock-out-criteria
 Verwijzing naar van toepassing zijnde documenten

 Vereiste of te overleggen documenten*

→ Verwijzing naar andere hoofdstukken

**) Vereiste of te overleggen documenten moeten op een passende manier worden bijgehouden. Aangegeven KAT-formulieren kunnen hier dienen ter oriëntatie en als hulpmiddel. Het gebruik van KAT-formulieren is echter niet verplicht.*

13.2 Afkortingen

K.O. knock out(-criterium)

Mjr major

LW levensweek

LD levensdag

n.v.t. niet van toepassing

ID identificatienummer

13.3 Verklaring begrippen

Tab. 4: Verklaring begrippen

Begrip	Definitie/verklaring
Opfokbedrijf	Bedrijf waar beroepsmatig jonge hennen en/of leghanen van hybride legrassen worden gefokt.
Leghaan	Mannelijk dier uit leghennenlijnen dat bestemd is voor vleesproductie.
Leven	Leven begint op de dag waarop het ei wordt uitgebroed en eindigt op de dag van slachting.
Volledige bruikbare oppervlakte	Som van alle in een stal beschikbare 'bruikbare oppervlakten', inclusief de 'bijkomende bruikbare oppervlakte' en de 'bruikbare stalvloeroppervlakte'.
Voorzieningen	Voorzieningen (b.v. stal, zitstokken, voederbakken), die nodig zijn voor het huisvesten van de dieren.
Koppel	Een groep jonge hennen van dezelfde leeftijd die in dezelfde stal wordt gehouden.
Nieuwe gebouwen	Alle stallen die worden gebruikt voor het opfokken van jonge hennen en waarvoor de bouwvergunning is aangevraagd na het inkrachtreden van deze Handleiding.
Bruikbare stalvloeroppervlakte	Het gedeelte van de vloeroppervlakte waartoe de dieren altijd vrij toegang hebben, met uitzondering van oppervlakten onder voorzieningen waar de jonge hennen niet onderdoor of overheen kunnen lopen.

Definities	Definitie/verklaring
Bruikbare oppervlakte	Oppervlakte die de jonge hennen tijdens de hele lichtperiode ter beschikking staat en oppervlakten met een breedte van minimaal 30 cm, een vrije hoogte van minimaal 40 cm en een helling van maximaal 14%, waar de dieren een stevige grip hebben. Inbegrepen zijn de oppervlakten onder de voer- en drinkvoorzieningen en zit- en aanvliegstocken, waar de jonge hennen overheen of onderdoor kunnen lopen.
Dag van uitkomen uit het ei	Dag van uitkomen uit het ei = 1e levensdag.
Epidemiologische eenheid	Alle dieren van een soort die in een ruimte worden gehouden of gezamenlijk worden verzorgd.
Stal	Deel van een pluimveebedrijf of gebouw waar kuikens/jonge hennen of koppels worden gehouden.
Stalvloeroppervlakte	De grondoppervlakte van de ruimte waarin de kuikens/jonge hennen worden gehouden.
Oppervlakten die inherent zijn aan de stalinrichting	Oppervlakten in de stal waar jonge hennen worden gestimuleerd om te bewegen (springen en vliegen) en die niet voorzien zijn van een mestband.
Volière	Huisvestingssysteem waar de ruimte over verschillende niveaus wordt benut met zitstocken, voer- en drinkvoorzieningen.
Bijkomende bruikbare oppervlakte	Alle oppervlakten van volières, inclusief de bruikbare oppervlakten die inherent zijn aan de stalinrichting.

14 Van toepassing zijnde documenten

De documenten kunnen worden gedownload van het besloten gedeelte van de website www.kat.eu.

Tot de van toepassing zijnde documenten (in de actuele versie) behoren:

KAT-documenten

- ✓ KAT-certificeringsprotocol
- ✓ Checklist opfok
- ✓ Documenten: formulieren en procesbeschrijvingen
- ✓ Handleiding Crisismanagement voor KAT-leden
- ✓ Lijst toegelaten KAT-certificatieinstellingen